

והוינן בה: מאי טעמא, מהו טעם משנתנו, הסוברת דאם היתה קטטה ביניהם, היא אינה נאמנת לומר מת בעלי?.

רב חנינא אמר: משום דמשקרא, מרוב שנאה מתכוונת היא לאסור עצמה על בעלה.⁽¹²⁾

רב שימי בר אשי אמר: משום דאמרה בדדמי. שאם רואה שבעלה נכנס למצב של סכנה, היא בטוחה במותו, ואינה נותנת דעתה לומר שמא לא מת ולא אנשא. כי היות והיא שונאת אותו, היא אינה מדייקת בראייתה, ואומרת שמת, לפי השערת לבה.

מאי בינייהו, מהי הנפקא מינה בין שני הטעמים?.

איכא בינייהו, דארגיל הוא קטטה. שהקטטה קטז-ב באה בסיבתו.

לפי הטעם שהיתה משקרת, רק מצד קטטתו היתה אומרת כך, וכל שעבר כעסה אינה משקרת, והרי היא נאמנת.

אבל לטעם שאמרה בדדמי, גם בארגיל הוא קטטה, דנים אותה שהיא אמרה זאת בדדמי, ואינה נאמנת⁽¹³⁾.

איבעיא להו: עד אחד שהעיד שמת בעלה באופן שהלך הבעל למדינת הים, וקטטה בינו לבינה, מהו, מי מהימן העד האחד לומר שמת בעלה, או לא?.

וצדדי הספק הם:

והוינן בה: היכי דמי קטטה בינו לבינה שמפני כך האשה שונאה את בעלה?

כי אם היה ביניהם שום כעס אין זו "קטטה", לפי שדרך איש ואשתו לכעוס לפעמים זה על זה, ואין האשה שונאתו, בגלל זה. אלא, מדובר בקטטה המביאה לגירושין, דאורחא דמילתא שהיא שונאתו⁽¹⁴⁾.

אמר רב יהודה אמר שמואל: באומרת לבעלה בשעת כעסה: גרשיני!

ותמהינן: הרי כולחו נשי נמי אמרו הכי לבעליהן לבעליהן בשעת כעסן. אך אין הן מתגרשות גם אם הן אומרות נוסח זה!?

ומתריצין: אלא, באומרת לבעלה: גירשתני.

ומקשינן: וליהמנה דמגורשת היא, מדרב המנונא,

דאמר רב המנונא: אשה שאמרה לבעלה גירשתני, נאמנת.

היות ויש לה חזקה, שאין אשה נשואה מעיזה פניה בפני בעלה.

ומתריצין: הכא מדובר באומרת לבעלה: גירשתני בפני פלוני ופלוני.

ושאילנא להו לעדים, ואמרו: לא היו דברים מעולם.

ובכהאי גוונא מודה רב המנונא שאין האשה נאמנת.

11. תוס' רי"ד.

מיד בעלה, אף בזו חזקתה משקרת.

12. המאירי כתב טעם אחר: מאחר שנמצאת משקרת בטענת גרשתני כדי להפקיע את עצמה

13. מאירי.

מתניתין:

בית הלל אומרים, לא שמענו שתנשא על פיה אלא בבאה מן הקציר, דשכיח אונס שימות מחמת חם השמש או משום דשכיחי נחשים, ובאותה מדינה, דהיינו כשאמרה שמת באותה מדינה, שהדבר קרוב ואפשר לברר. וכמעשה שהיה. שהלכו בני אדם לקצר חטין ונשכו נחש לאחד מהם, ומת, ובאה אשתו והודיעה בבית דין ושלחו ומצאו כדבריה, ולא התירו חכמים אלא דוגמתו שהיה באופן שהדבר קרוב, והיא יראה ולא משקרת. אבל במדינת הים כיון שלא שכיחי אינשי שיודעין, אינה נאמנת.

אמרו להם בית שמאי: אחת הבאה מן הקציר ואחת הבאה מן הזיתים ואחת הבאה מן הבציר של ענבים ואחת הבאה ממדינה למדינה כיון דדייקא ומינסבא, נאמנת.

ולא דברו חכמים בקציר, אלא בהווה. דמעשה שהיה, כך היה, והוא הדין לכל המקומות.

חזרו בית הלל להורות כבית שמאי:

גמרא:

תניא: אמרו להם בית שמאי לבית הלל לדבריהם, דהתירו חכמים שתנשא על פיה רק כעין המעשה שהיה,

אם כן, איך לי אלא קציר חטים דהוי כעין מעשה שהיה, קציר שעורים מניין?

ואיך לי אלא קוצר תבואה, בוצר ענבים מוסק זתים גודר תמרים עודר מלקט תאנים

מאי טעמא אקילו רבנן משום עיגונא דעד אחד מהימן להעיד שמת בעלה, משום דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקר, הכא נמי בקטטה לא משקר ונאמן.

או דלמא, טעמא דעד אחד מהימן משום דסמכינן אאשה דהיא דייקא ומינסבא שתחקור יפה באמתלאות ובכל הדברים המוכיחים לידע היאך היה הענין עד שתגיע לדבר הראוי לסמוך עליו והכא כיון דאית ליה קטטה לא דייקא ומינסבא, תיקו:

שנינו במשנה: רבי יהודה אומר: לעולם אינה נאמנת, אלא אם כן באתה בוכה ובגדיה קרועין:

תניא: אמרו לו חכמים לרבי יהודה: לדבריך, פקחת שיוודעת שצריכה לבוא לב"ד ולבכות, תנשא,

ואילו שוטה, שאין לה דעת לאמת את דבריה על ידי בכיה בבית דין, לא תנשא?

אלא, אמרו חכמים: אחת זו ואחת זו תנשא.

מעשה בההיא דאתיא לבי דינא דרבי יהודה להעיד שמת בעלה.

אמרי לה: ספדי בעלך, קרעי מאניך, קרעי מעילך סתרי מזייד תפרמי בגדיך.

ומקשינן: אלפוח שיקרא, וכי לימדוה לשקר? אם כרבי יהודה סבירא להו שאינה נאמנת אלא אם כן היא בוכה, למה הוורה לבכות?.

ומתריצין: אינהו, כרבנן סבירא להו, שנאמנת בכל גוונא. ואמרי תעביד הכי בבית דין כי היכי דלישריה כדי שיתירוה גם אם ידונו אותה לפי רבי יהודה:

מנין דנאמנת גם בכהאי גוונא?.

אלא מעשה שהיה בקציר, והוא הדין לכולהו.

הכא נמי בבאה ממדינה למדינה, מעשה שהיה באותה מדינה, והוא הדין לכולהו.

ובית הלל פליגי, משום דבאותה מדינה דשכיחי אינשי מירתת ולא משקרא, מה שאין כן ממדינה למדינה אחרת, דלא שכיחי אינשי, לא מירתת וחיישינן דמשקרא.

ובית שמאי סברי דהכא נמי ממדינה למדינה שכיחי שיירתא ושכיחי אינשי שיוודעין.

מאי מעשה שהיה?

דאמר רב יהודה אמר שמואל: שילפי סוף קציר הטין היו, והלכו עשרה בני אדם לקצור הטין, נשכו נחש לאחד מהן, ומת. ובאת אשתו והודיעה לבית דין, ושלהו ומצאו כדבריה.

באותה שעה אמרו: האשה שאמרה מת בעלי, תנשא. מת בעלי ואין לו בן, תתייבם.

והגמרא מביאה מחלוקת נוספת לגבי תקנה שתיקנו חכמים על מעשה שהיה, האם תיקנו רק כעין המעשה שהיה או לא, ומנסה לדמותו לפלוגתא ב"ה וב"ש דמשנתינו

נימא: רבי חנניא בן עקיבא ורבנן, בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל קמיפלגי.

דתניא: לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בנהר הירדן, ובאופן שמעבירו בספינה. משום מעשה שהיה בירדן ובספינה ונטמאו כדאמרינן לקמן.

ולא יעמוד בצד זה של הנהר ויזרק לצד אחר של הנהר, דהוי דומיא דספינה שפורחין באויר על פני המים.

ולא ישיטם על פני המים.

ולא ירכיבם בתוך המים לא על גבי בהמה ולא על גבי חברו דהיינו נמי דומיא דספינה שהאדם הנושאו יושב במקומו וספינתו נוטלתו ומוליכתו, ואע"פ שהבהמה נוגעת בקרקע ספינה נמי פעמים שהיא גוששת ונוגעת בקרקע אלא אם כן היו רגליו של עליון נוגעות במים בקרקע.

אבל מעבירים על הגשר דהוי כקרקע, והאדם המעבירו הולך כל שעה ברגליו, ואינו דומה לספינה.

ודין זה נאמר אחד ירדן ואחד שאר נהרות בין בירדן ובין בשאר נהרות.

רבי חנניא בן עקיבא אומר: לא אמרו לא תיקנו לאסור אלא בירדן ובספינה, וכמעשה שהיה שהובא לקמן.

לימא רבנן דאמרי דהתקנה לא נתקנה ממש כעין מעשה שהיה אלא בין בירדן ובין בשאר נהרות דאמרי כ"ש דאמרי גם כן כהתקנה דאשה נאמנת לא הוי ממש כעין מעשה שהיה אלא בין באותה מדינה ובין ממדינה למדינה.

ורבי חנניא בן עקיבא דאמר שהתקנה לאסור העברת מי חטאת נתקנה ממש כעין מעשה שהיה, בירדן ובספינה דאמר כ"ה דאמרי גם כן שתיקנו חכמים להתירה לינשא על פיה רק כעין מעשה שהיה באותה מדינה.

מתניתין:

בית שמאי אומרים: אותה שהתירוה להנשא על פיה, תנשא ותטול כתובתה.

בית הלל אומרים: תנשא ולא תטול כתובתה.

אמרו להם בית שמאי, הלא הדברים קל וחומר הן, אם התרתם ערוה שהיא חמורה, על ידי עדותה, ולא נתיר ממון הקל.

אמרו להם בית הלל, מצינו שאין מתירין ממון,

שהרי אין האחין נכנסין לנחלה של בעלה, ק"ז-א באופן שהתירוה להנשא על פיה, דרחמנא אמר [דברים יט טו] על פי שנים עדים יקום דבר, ורק בנשואין הקלו משום שלא תשאר עגונה.

אמרו להם בית שמאי, והלא מספר כתובה נלמוד שתגבה כתובתה, שהוא כתוב לה בכתובה, שאם תנשאי לאחר תמלי מה שכתוב ליכי, והרי אתה מתירה להנשא לאחר, אם כן מגיע לה כתבתה כשנשאת⁽¹⁾,

וחזרו בית הלל לחזרות בדברי בית שמאי.

גמרא:

אמר רב הסדא אע"פ שאין האחין נכנסין

ודחינן: אמרי לך רבנן, אנן דאמרינן אף כב"ה, דעד כאן לא קאמר בית הלל התם דתיקנו כעין מעשה שהיה אלא משום דסבר דטעם התקנה שהתירוה לינשא על פיה הוא משום דמירתת ולכן אמר דהתקנה היתה רק כעין המעשה שהיה במקום קרוב דאיכא לטעמא דמירתת ולא במקום רחוק דלא מירתת. משא"כ הכא, ב"ה יודו דליכא טעם לחלק בתקנה בין הירדן לשאר נהרות דמה לי ירדן מה לי שאר נהרות.

ורבי חנניא בן עקיבא אמר לך, אנא דאמרי אף לב"ש, דעד כאן לא קאמרי ב"ש התם דתיקנו חכמים להתירה לינשא על פיה גם באופן שבאה ממדינה למדינה דלא הוי כעין מעשה שהיה אלא משום דסבר דטעם התקנה דנאמנת משום דאיחי דייקא ומינסבא, ולכן אין לחלק בין מקום קרוב למקום רחוק דמה לי מקום קרוב מה לי מקום רחוק בשניהם דייקא ומינסבא. משא"כ הכא משום מעשה שהיה שיצא תקלה שנטמאו המי חטאת גזרו. ולכן יודו ב"ש דבירדן ובספינה דהוה מעשה גזור רבנן. בשאר נהרות דלא הוה מעשה לא גזור רבנן.

מאי מעשה שהיה:

דאמר רב יהודה אמר רב, מעשה באדם שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה, ונמצא בזית מן המת תחוב בקרקעית של ספינה, והאהיל הכלי של מי החטאת עליהן ונטמאו. באותה שעה אמרו: לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה.

בכל הנשים מתקנת חכמים, אבל לא לגבי תוספת, וכל שכן לא לגבי נכסי צאן ברזל.

1. כתב הריטב"א בשם רבו ז"ל: שאין מדרש כתובה זה מועיל, אלא לענין מנה מאתים, שהוא